

Spelmannen **Andreas Sivertsson, Alia**, är min **mormors fars kusin**. Så här skriver Axel Grinde om honom i sin bok *"Släkter i Rätan 1695 - 1900"* på sidan 141.

"Anders Sivertsson, Klaxåsen Rätan, f. 1845 – d. 1910. Ogift. Son till bonden Sivert Olsson och hans hustru Märet Andersdotter, Klaxåsen 2. 'Alia' var främst känd som bygdespelman. Han var som sockenbor sade, "häga" på att spela och han hanterade sin fiol på ett mästerligt sätt. Vid sina besök i byarna omkring fanns fiolen alltid med.

Sista sommaren han levde vandrade han skogsstigen över kälen från Klaxåsen till Sveg, en sträcka på 3 1/2 mil, där han deltog i en spelmanstämma. Där erövrade han pris och blev utnämnd till riksspelman och fick guldnål. Han var ovillig att låta sig fotograferas men från spelmansstämman i Sveg finns ett foto bevarad, där han stående på en ställning av bräder, med massor av åhörare runt omkring spelar för fullt.

Men 'Alia' sysslade icke endast med musik. Han var händig i litet av varje. Bland annat var han sin egen skomakare och tillverkade skor med väldigt höga klackar och bastanta klackjärn, tåhättan var tvär, som avhuggen. Han var också smed. I sin smedja gjorde han mångahanda och märkliga saker. Vid auktionen av kvarlåtenskapen efter honom fanns intressanta prylar, som han arbetat fram med egna händer t.ex: Sockertång, krokar för tandutdragning, tandtång, hyvlar och "kopptång".

Ett omtyckt mål för hans vandringar var till den bekante 'Sännsmen' i Sänna Hogdal, och det var kanske där han lärde sig 'stä' getingar. Mattias Lust i Böle berättar hur det gick till när 'Alia' skulle 'stä' getingar: 'Alia spottade tre gånger, mumlade något ohörbart och slog tre gånger med en käpp på getingboet'. Och enligt vad Mattias sade 'Sa krak getingan på händran hans, men dom gjord'n ittna. Getingan ble sa slöu sa dom kunn knappt flyge'".

Jag som inte kan spela något instrument än mindre lyckas bli vän med getingar imponeras över vad som tillskrivs Alia och vill veta mer om honom. Jag har i huvudsak riktat min nyfikenhet mot spelmannen och vad som skedde i Sveg 1909.

Enligt födelse- och dopböcker i Rätans kyrkoarkiv föddes Alia den 31 mars 1845 och döptes till Andreas den 2 april. Avled gjorde han den 4 januari 1910 innan fyllda 65 år. Han begravdes den 16 januari. I begravningsboken är inte noterat vare sig dödsort eller dödsorsak.

Alia hann aldrig bli riksspelman däremot finns det källor där det uppges att han delade förstaplatsen i solospel vid spelmanstävlingen i Sveg 1909.

Anders Zorn inspirerades av Nils Andersson, en skånsk jurist och folkmusikupptecknare, att inbjuda till en spelmanstävling i Gesunda 1906. Syftet verkar ha varit att återuppliva äldre folkmusik. Nils Andersson tillsammans med Anders Zorn och rektorn för Mora folkhögskola Janne Romson fungerade som jury. Efter detta arrangerades flera liknande tävlingar runt om i Sverige. I Stockholm 1910 anordnades den första riksspelmansstämman. Nils Andersson stod för inbjudningarna och Anders Zorn garanterade tillställningen ekonomiskt. De 65 spelmän från hela landet som deltog fick alla ett minnesmärke i silver utformat och bekostat av Anders Zorn. Stämman var ingen tävling då Anders Zorn och Nils Andersson ansåg att musik från skilda delar av landet inte kunde jämföras.

Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur fick i början av 1930-talet genom en överenskommelse med Emma Zorn möjlighet att dela ut Zorns spelmansmärke. Första utdelningen skedde i Västerås 1933. För att kvalificera sig för märket krävdes en bedömd och godkänd uppspelning för en jury. Den som fått Zornmärket i silver eller guld kan kalla sig riksspelman.

Vad hände då i Sveg sommaren 1909? Svaret på frågan är hämtat från en artikel i Sveriges Spelmäns Riksförbunds tidning Spelmannen nummer 1 1986 signerad Erik J Bergström, författare från Härjedalen. I hans bok från 1980 *"Härjedalens spelmän och låtar"* har jag funnit fler detaljer. I Nordiska museets och Skansens årsbok Fataburen årgång 1979 finns en artikel rubricerad *"Utsikt från en jämtstämman"* av Ville Roempke. Från den har hämtats kompletterande uppgifter. Madeleine Modin på Svenskt visarkiv letade, fann och skickade den förstnämnda artikeln och bilder.

I Härjedalens tidning den 29/10 1908 skrevs det om att anordna en spelmanstävling. Ambitionen var att den skulle sammanfalla med invigningen av den nyligen färdigbyggda Orsa-Svegbanan. Fler artiklar följde under våren 1909 och den 13 maj 1909 publicerades följande annons.

Härjedals-spelmän

Täflan i låtar på **fiol, horn, lur klarinett och nyckelharpa**, äfven i samspel på två fioler eller klarinett och fioler eller annorledes, anordnas **Sveg den 27 Juni 1909.**

Fiera pris utdelas, dessutom resebidrag och eventuelt extra pris.
Anmälan sändes till **Red. A. L. Bredwitz, Sveg, senast den 15 Juni.**
Alla Härjedalens i låtar kunniga män och kvinnor inbjudas.
OBS! Spelmän från socknarne **Ytterhogdal, Öfverhogdal, Rätan och Klöfjå** inbjudas äfven.

OLOF BROMÉE, **CHR. THOLSON.**
Sveg. *Glåsjöberg.*

SVEN KJELLSTROM.

Tävlingen var den andra i länet då den första genomfördes i Östersund året innan. Alia deltog som ende spelman från Jämtland. Av artikeln framgår att han i Klaxåsen *"ägnade sig åt skomakeri, snickeri, finsmide, jakt och fiolspel"*. Att han hade förmågan att *"stä"* getingar nämns också. Vidare berättas att Alia delade förstapriset i solospel efter *"att ha exekverat i tre polskor, varav en efter Lapp-Nils, en brudmarsch och en vals"*. Domaren Nils Andersson har enligt artikeln från tävlingen antecknat: *"Blyg ton, men tämligen rent. Kallad Alia. Bör hemsökas."* Artikelförfattaren skriver att om Alia levte 1910 hade han varit en *"självskriven kandidat"* att delta i riksspelmansstämman 1910. Spelmanlistan nedan redovisar spelordningen för tävlingen. Några namn är strukna och två av tre som tillkommit efter listans tryckning kan tolkas ska ha deltagit. Något dokument som sammanfattar resultatet av tävlingen verkar inte finnas. Däremot har Nils Andersson som domare fört anteckningar. Varje låt spelmannen har framfört har kommenterats och bedömts. Det finns även en, vad jag tolkar, sammanfattande bedömning av spelmannens insats. Det är den som jag noterar tillsammans med eventuellt förekommande allmänna kommentarer.

Nr 1 Ingebrekt Halvarsson bedöms med ett **"ab-**".

Nr 3 Halvar Åslund kommenteras *"Tämligen rent. Borde hemsökas"* och bedöms med **"ab-**".

Nr 4 Olof Amundsson bedöms med **"ab--"**.

Nr 5 Ingeborg Staffansson kommenteras *"Dåligt stämt"* och bedöms med **"ab+"**.

Nr 7 Tor Hamrin bedöms med ett "ab+".

Nr 8 J.P. Bergström kommenteras "Spelet det bästa hittills. Rent". Bedöms i en anteckning med ett "a". I en annan med "a+".

Nr 9 E.P. Landegren bedöms med ett "ab".

Nr 11 Per Myhr bedöms i en anteckning med ett "ab++". Bedömningen är överstruken i en annan.

Nr 12 Olof Andersson bedöms med "ab+".

Nr 14 Magnus Morsk kommenteras med "God stråke" och bedöms med "ab++".

Nr 16 J.A. Olander bedöms med ett "a". I samspelet med J. Nilsson är bedömningen "ab+++".

Nr 17 Anders Eriksson och Erik Eriksson bedöms med "ab+".

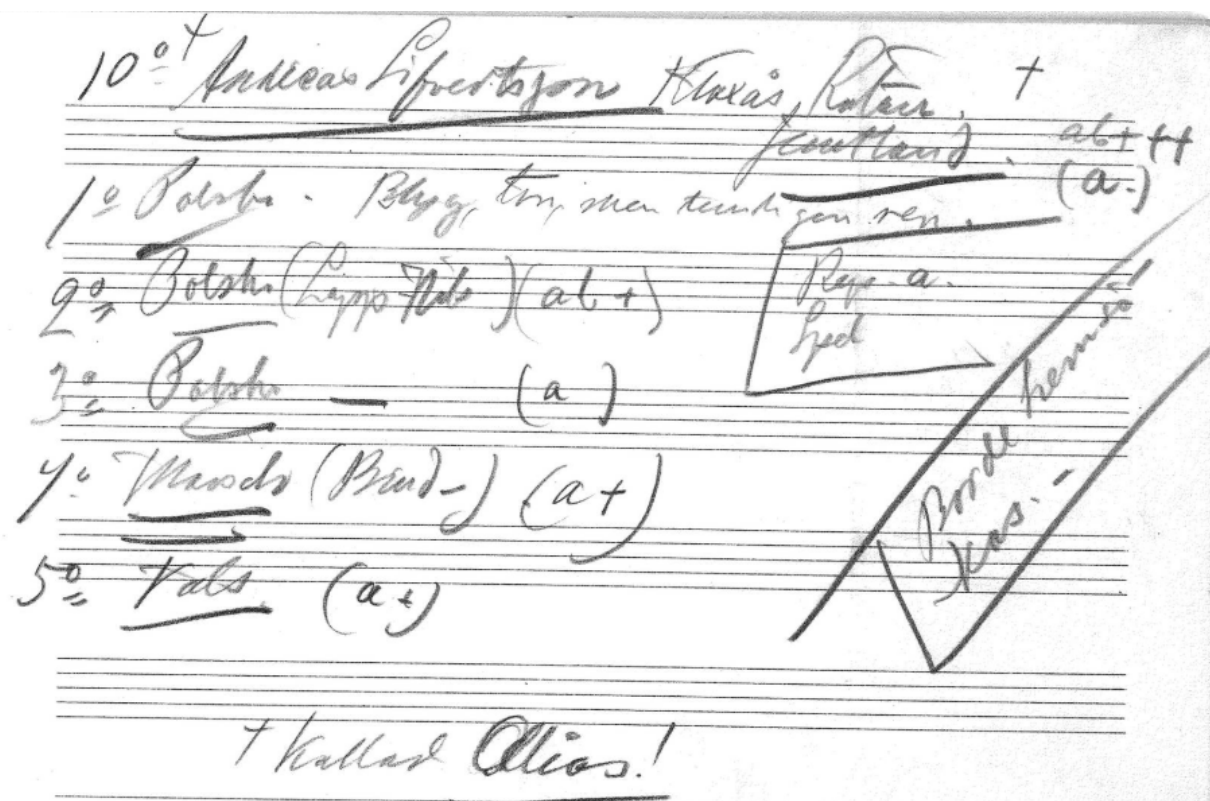
Nr 18. Det finns anteckningar om Jonas Jonsson men ingen bedömning.

Nr 20 J.O. Walberg bedöms med ett "ab-".

Nr 21 i anteckningarna angiven som Jonas Jonsson från Storsjö bedöms med ett "a".

Utan att finnas med på spelmanslistan bedöms utan kommentarer en Einar Jönsson från Stensjö med ett "a".

SPELMANSTÄVLINGARNA I SVEG	
DEN 27 JUNI 1909.	
SPELMANS-LISTA	
Kl. 2 e. m.	
1.	Ingebrekt Halvarsson, Hede.
2.	Gustaf Jonsson, Hede.
3.	Halvar Åslund, Lillherrdal.
4.	Olof Amundsson, Lillherrdal.
5.	Ingeborg Staffansson, Storsjö.
6.	J. Pålsson, Ytterhogdal.
7.	Tor Hamrin, Heán, Vemdalen.
8.	J. P. Bergström, Glöte, Linsell.
9.	E. P. Landegren, Ytterhogdal.
10.	Andreas Sifvertsson, Kloxås, Rätan.
11.	Per Myhr, Glöte, Linsell.
12.	Olof Andersson, Glöte, Linsell.
13.	Jonas Persson, Öfverhogdal.
14.	Magnus Morsk, Ytterhogdal.
15.	Lars Evensson, Vemdalen.
16.	a) J. A. Olander, Sveg. b) Samspel: J. A. Olander och J. Nilsson, Sveg.
17.	Samspel: Anders Eriksson och Erik Eriksson, Elfros.
18.	Träpipa. Jonas Jonsson, Öfverberg, Sveg.
20.	J. O. Walberg, Sveg.
21.	Polsten, Hede. Jonas Jonsson i Storsjö

Ovan framgår Nils Anderssons anteckning om Alias framförande. Han bedömer nr 10 Andreas Sifvertsson prestation med "ab+++". Erik J Bergströms anteckning "Blyg ton, men tämligen rent" tolkar jag som en kommentar till den första polskan och inte för framförandet som helhet. Nils

Andersson uppfattar att Alia vill kalla sig Alias. Alia är ensam som solospelare att få bedömningen "ab+++". Hur Nils Andersson tillsammans med övriga fyra domare kommer fram till att Alia delar förstaplatsen med den bedömningen framgår inte av artikeln. Jag har inte funnit någon förklaring till grunderna för bedömningen och hur den kan och ska utläsas samt omsättas till en resultatlista.

I Härjedalens tidning den 1 juli 1909 finns en längre artikel från "Spelmanstävlingarna i Sveg" som börjar med: "Den 27 juni 1909 torde utan överdrift få antecknas som en bland märkesdagarna i vår provins." Längre fram redovisas prislistorna från tävlingen bland andra "Ensamspel: 1:sta pris J.P. Bergström, Glöte, Tor Hamrin, Vemdalen, A. Sivertsson, Klaxås, Rätan."

I slutet av artikeln berättas om Alias sista sommar i livet. Det var tradition att vistas hos "den ryktbare naturläkaren Soln-Anders Wallström" på fäboden Prästhållan. Där deltog han i slåttern och vid Ols-mässtid anordnades buhelg med dans i en lövad lada. Enligt bupigan Karolina Sandelin från Glöte så var Alia 1909 på plats för artonde sommaren i rad.

Två polskor efter
Alia upptecknade
av Nils Anderssons
finns tryckta i
svenska låtar, del
Jämtland och
Härjedalen, s. 158
- 159. Till höger
den ena av dessa.

731. P O L S K A
efter Sivertsson

A-bas.

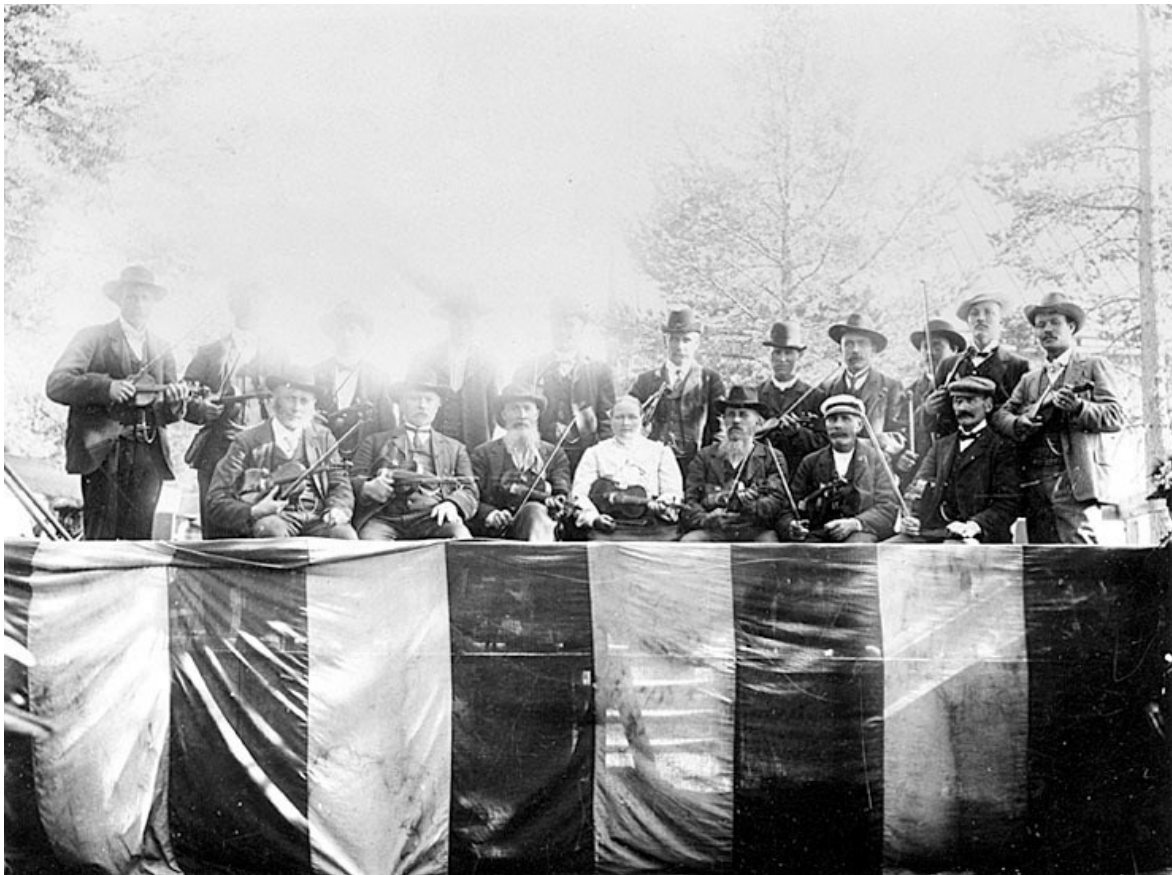
I andra repisen förekommer en överflödig takt, den femte, vilken utgör en vilopunkt efter den s. k. vändningen; en företeelse som hos Moberg är rätt vanlig och återkommer i ett flertal polskor.

Hör sonen Esbjörns vän Irina spela polskan på <https://youtu.be/HcRkqVeIFU0>

Alia ska inte ha varit förtjust i att fotograferas. Nedanstående foto har jag fått av Svenskt visarkiv och det sägs visa honom bakifrån när han sittande spelar upp för domarna.

Med lite fantasi kanske det går att se att han bär sitt hår polkaklippt vilket *"traditionen vet berätta"* enligt Erik J Bergströms artikel. Från Jamtlis bildarkiv är nedanstående bild (JLM 80X342 11 – Kultur) hämtad. Går det att se om någon av deltagarna i Sveg 1909 är polkaklippt?

Ett vet jag, det är inte kvinnan och de flankerande männen på nedersta raden. Enligt Jamtlis bildarkiv (JLM 81X383 4-5 - Kultur) är det Tor Hamrin från Vemhån, Ingeborg Staffansson "Kråk-Imber" från Storsjö och Ingebrikt Halvarsson från Hede. Enligt Erik J Bergströms bok är det nummer fem från höger på den översta raden som är Alia. Han står mellan J.P Bergström och bröderna Olof och Jonas Jönsson från Överberg.

Alia spelade som det ser ut på fotografiet inför en stor skara åhörare. Var en spelmanstävling i Sveg en sådan publikmagnet? Av artikeln i Fataburen framgår bland annat följande:

"Eftersom den spelmansrörelsen också kom att innefatta landskapet Härjedalen är det på sin plats att nämna spelmanstävlingen i Sveg 1909. Den anordnades av den nybildade föreningen Svegs Rockstuga i samband med en hemslöjdsutställning och besöktes av 2 000 personer. 19 spelmän hade infunnit sig."

Tack syster Ylva på Zorngården för att du satte mig på rätt spår avseende riksspelmän.